

Василь ЗУБЕНКО

*к.ю.н., доцент,
доцент кафедри історії та
теорії права і держави
Херсонського державного університету*

Леся РОДІК

*старший викладач кафедри
історії та теорії права і держави
Херсонського державного університету*

ЄВРОПЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЇХ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Розбудова України як незалежної, суверенної, демократичної, правової та соціальної держави неможлива без формування та організації ефективного механізму державного управління. Здобута незалежність поставила в нову площину проблему **децентралізації влади** й вибору оптимальної моделі адміністративно-територіального устрою. Необхідність вивчення засад становлення систем місцевого управління та сучасної практики діяльності відповідних інституцій розвинених країн актуалізується й участю України в європейських інтеграційних процесах.

Реформування територіальної організації влади розкриваються через такі критерії, як організація влади на певному територіальному рівні держави та система органів, які в межах цієї території здійснюють управління та вирішують питання місцевого значення.

У системі місцевих органів виділяють дві групи: органи місцевого управління та органи місцевого самоврядування, головним критерієм розмежування яких є порядок формування органу (призначення і відповідальність перед центром або виборність і відповідальність перед виборцями), що визначає відповідні характеристики його функціонування.

Доцільним є виділення двох основних підходів до співвідношення місцевого управління та місцевого самоврядування:

1) місцеве управління є діяльністю державних органів та службовців на місцях, а місцеве самоврядування - це діяльність органів, що формуються місцевим населенням. Такі органи функціонують на одній території незалежно один від одного як дві різні системи в межах своєї компетенції

2) співвідношення місцевого управління та місцевого самоврядування розглядається як ціле та частина, тому що місцеве управління вміщує в себе два елементи: державне управління на місцях, що здійснюється державними органами та посадовими особами, а також місцеве самоврядування, що провадиться органами, відповідальними перед виборцями [1].

Аналізуючи таке співвідношення, зазначимо, що, **наприклад**, для Скандинавських країн характерний високий ступінь автономії місцевого самоврядування, а чим далі на південь, тим меншою стає автономія місцевого

самоврядування. Ці держави отримали у спадок систему місцевого самоврядування, самостійність муніципальних утворень, вільне громадське співробітництво, намагання брати участь у місцевих справах та брати на себе відповідальність. Інші країни (Іспанія, Франція, Італія, Німеччина), де утворення сучасної держави проходило зверху, існують на засадах наказовості та підпорядкування [3].

Проблема територіального устрою України на сьогодні є досить гострою, оскільки досі ще не створено ефективного механізму розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, а тому вітчизняна економіка функціонує нераціонально. Вивчаючи зарубіжний досвід, можна виділити окремі держави, схожі на Україну за соціальними, географічними чи історичними ознаками, скористатися їхніми методами і формами організації публічної влади як в центрі, так і на місцях. Це дасть змогу уникнути помилок і швидше пройти шлях до ефективної системи територіальної організації влади.

Аналізуючи законодавство, що регулює функціонування місцевого самоврядування в Україні, його можливо класифікувати за правовими актами різного рівня:

- Конституція України – закладає конституційні основи місцевого самоврядування;
- Закони, що регулюють засади місцевого самоврядування, повноваження органів та посадових осіб (Про місцеве самоврядування, Про статус депутатів місцевих рад, про органи місцевого самоврядування, Про всеукраїнський та місцевий референдуми...);
- Закони, що визначають порядок формування органів місцевого самоврядування та обрання голів територіальних громад (Про вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів);
- Закони, що є визначальними для формування ресурсів місцевого самоврядування, порядку формування бюджетів, встановлення податків і зборів тощо (Про систему оподаткування, Про місцеві податки та збори, Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти, Про плату за землю...)
- Галузеві закони, що визначають місце і роль органів та посадових осіб місцевого самоврядування у певних галузях правовідносин, що належать до предмету регулювання цими законами (Земельний кодекс, Про об'єднання громадян, Про підприємництво, про охорону навколишнього природного середовища...)
- Нормативні акти Кабінету Міністрів України, міністерств, відомств, інших органів виконавчої влади, що ухвалюються на основі законів України і визначають порядок реалізації певних норм цих законів (організація тендерних закупівель тощо)
- Нормативні акти місцевої ради, що встановлюють особливості здійснення місцевого самоврядування в певній громаді та правила і процедури роботи органів місцевого самоврядування [8, с.20].

Таким чином, можна зробити висновок, що без потужного місцевого самоврядування демократичний розвиток України не можливий. Адже сила його визначається спроможністю територіальної громади безпосередньо або через демократично обрані органи, вирішувати самостійно і під свою відповідальність місцеві проблеми, тобто проблеми повсякденного життя людей.

До проблем, які необхідно вирішити під час реформування територіальної організації публічної влади, належать такі:

- недієздатність малих громад і неспроможність виконувати завдання місцевого самоврядування, що передбачало важливість розробки методів заохочення їх співпраці та об'єднання для виконання їх функцій;
- недостатній рівень надання послуг населенню на місцевому рівні;
- визначення кількості місцевих органів влади, необхідних для ефективного управління послугами та виконання обов'язків;
- підготовка кваліфікованих управлінських кадрів;
- забезпечення громад належними фінансовими ресурсами для вирішення питань місцевого значення;
- пошук оптимального розміру одиниць місцевого самоврядування з урахуванням економічної ефективності, демократизму;
- проблеми вертикального та горизонтального підпорядкування, розподіл функцій між рівнями влади [2].

Вирішення цих завдань має базуватися на таких фундаментальних принципах, як децентралізація, деконцентрація публічної влади, а також субсидіарність, вироблені світовою практикою, зокрема задля оптимізації розмежування повноважень органів влади.

Децентралізація влади має підвищити ефективність управління і розвитку територій, адже з повноваженнями на місця передається і відповідальність за ту або іншу громаду. Реалізація такого вибору потребує передусім проведення конституційної реформи. Чіткий європейський вектор розвитку України змінив підхід до визначення змісту конституційної реформи та процедури її проведення. Зміст реформи має відповідати європейським цінностям, конкретній ситуації, що склалася в країні, подальшій демократизації вітчизняного суспільства. Українські громадяни такої реформи чекають багато років. Законодавчо конституційні зміни наблизять владу до народу, розширять повноваження місцевого самоврядування. Втілюючи їх у життя, територіальні громади та органи місцевого самоврядування мають забезпечити ефективне вирішення питань місцевого значення, піднесення добробуту українського народу.

Таким чином, можна зробити висновок, що без потужного місцевого самоврядування демократичний розвиток України не можливий. Адже сила його визначається спроможністю територіальної громади безпосередньо або через демократично обрані органи, вирішувати самостійно і під свою

відповідальність місцеві проблеми, тобто проблеми повсякденного життя людей [4].

Список використаних джерел

1. Лангинен А. В. О соотношении понятий «местное управление», «местное самоуправление», «муниципальное управление» / А. В. Лангинен. -Режим доступа: ars-administrandi.com/article/Langinen_2009_1.pdf

2. Питання розміру та функціональних повноважень для громад базового рівня країн ЦСЄ. Режим доступу: [www.sumynews.tv/index.php/publications / reforms/64-2009-08-15-15-08-51](http://www.sumynews.tv/index.php/publications/reforms/64-2009-08-15-15-08-51)

3. Серьогіна С. Г. Напрямки вдосконалення конституційного регулювання системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/reports/id/naprjamki-vdoskonalennja-konstitucijnogo-reguljuvannja-sistemno~614>.

8. Місцеве самоврядування у громаді: практ. посіб. для депутатів місц. рад та активістів громад / За ред.. А. Ткачука. – К.: Інститут громадянського суспільства: ТОВ «ІКЦ ЛЕСТА», 2004.

4 Зубенко В.В., ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В УКРАЇНІ